

Tartu õhu indikaatorsamblikud

1 Tallus pöösasjas

2

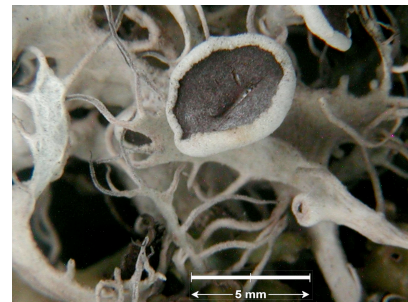
1 Tallus lehtjas

5

2 Tallus kuivana selgelt hall kuni pruun

Harilik ripssamblik [*Anaptychia ciliaris* (L.) Körb.]

Iseloomulikud tunnused: Tallus lehtjas, hall, tõusvatel hõlmaservadel hallide ripsmetega. Värvusreaktsioonid: Samblikuaineid ei sisalda, kõik reaktsioonid negatiivsed. Levik ja ökoloogia: Nemoraalne liik, kasvab eriti sageli lehtpuude tüvedel (harvem okaspuudel); eelistab haaba, vahtrat, saart ja tamme. Võib kasvada ka puidul ja sammaldunud kivil. Eestis sage. Kasvab parkides, hõredates laialehelistes metsades, segametsades. Linnades leidub harva.

2 Tallus kuivana kollakas- või hallikasroheline

3

3 Soreedid ja isiidid puuduvad; apoteetsiumid esinevad sageli

Saare-rihmsamblik [*Ramalina fraxinea* (L.) Ach.]

Iseloomulikud tunnused: Tallus pöösasjas, rohekaskollane, harud lamedad (ei ole renjad), kortsulise pinnaga, peaharud laiad, sageli keerdunud ja ebaühtlase laiusega, pseudotsüfellid harude mõlemal küljel, eriti alusel; apoteetsiumid servmised. Värvusreaktsioonid: Südamikukiht K-, P-. Samblikuained südamikukihis puuduvad. Levik ja ökoloogia: Nemoraalne liik. Eestis kasvab peamiselt laialehelistel lehtpuudel parkides ja puisteedel ning üksikult kasvavatel puudel. Valguslembene, eelistab toitainerikast substraati. Eestis väga sage, levinud kogu territooriumil. Märkused: Kitsahõlmalised vormid sarnanevad vagu-rihmsamblikuga (*R. calicaris*), kuid saare-rihmsambliku harude pind on alati sooneline ja kortsuline, koorkiht silmatorkava läiketa ja pehmema tekstuuriga ning eosed tugevalt kõverdunud.

3 Esinevad soreedid või isiidid; apoteetsiumid tavaliselt puuduvad

4

4 Talluse ülakülrg rohekaskollane, alakülrg valge, K+ kollane

Kollane lõhnasamblik [*Evernia prunastri* (L.) Ach.]

Iseloomulikud tunnused: Tallus pöösasjas, harud rohekaskollased, 3–10 cm pikad, rihmjalt lamenenud, dorsiventralse ehitusega, talluse üla- ja alakülrg erinevalt värvunud, soreedidega, koorkiht K+ kollaseks. Värvusreaktsioonid: Koorkiht K+ kollaseks, KC+ kollaseks või KC-. Sisaldab usniinhapet, evernhapet ja atranoriini. Levik ja ökoloogia: Nemoraalne laialeheliste metsade liik. Kasvab leht- aga ka okaspuudel ja pöösastel, harvem kivil ja maapinnal (kinnistunud liivaluidetel). Keskmise taluvusega õhu saastumise suhtes. Eestis väga sage, levinud kõikjal. Märkused: Kasutatakse lõhnaõlide valmistamisel (sisaldab lõhnaaineid kinnistavaid ühendeid), varem ka värvainena ja juuksepuudri valmistamisel. Alakülje valkjalt värvus võimaldab seda liiki eristada morfoloogiliselt sarnastest rihmsamblikest (*Ramalina*), mille hõlmaküljed on ühtemoodi rohekaskollakad.

4 Talluse mõlemad küljed rohekaskollased, K-

Harilik rihmsamblik [*Ramalina farinacea* (L.) Ach.]

Iseloomulikud tunnused: Tallus põõsasjas, rohekaskollane, harud lamedad; soraalid servmised, selgepiirilised, ümmargused kuni ovaalsed, soredid jahujad. Värvusreaktsioonid: Südamikukiht ja soraalid K+ punaseks või K-, P+ oranžiks või P-. Kirjanduse andmeil esineb nelja keemilise rassina, sisaldades prototsetraar- või hüpoprototsetraarhapet või salatsiin- ja norstikthapet või südamikukihis samblikuained puuduvad.

Levik ja ökoloogia: Nemoraalne liik, levinud peamiselt põhjapoolkera sega- ja lehtmetsades. Kasvab leht- ja okaspuudel parkides, puisteedel, puisniitudel ja metsades. Niiskus- ja valgustingimuste ning substraadi toitainetesisalduse suhtes laia amplituudiga. Kõigist rihmsamblike liikidest õhu saastumise suhtes kõige vastupidavam. Talub võrdlemisi tugevat saastatust. Eestis väga sage, esineb ka linnades. Niisketes ja varjulistes kasvukohtades heledam, vähem harunenud, pikemate ja kitsamate harudega; kuivemates ja paremini valgustatud kasvukohtades tumedam, lühem ja jäigem, rikkalikult harunenud, või vastupidi – suhteliselt väheste laiade lamedate harudega, millel servmiste kõrval harva ka pindmisi soraale. Linnades tumeroheline, lühike ja mitmeti deformeerunud ilmega. Märkused: Lühikeste ja laiade harudega vormid võivad sarnaneda tolmu-rihmsamblikuga (R. pollinaria), kuid viimasel esinevad tipmised huuljad või ebakorrapärase soraalid, mis harilikul rihmsamblikul alati puuduvad.

5 Tallus erekollane kuni oranž

Harilik korpsamblik [*Xanthoria parietina* (L.) Th.Fr.]

Iseloomulikud tunnused: Tallus lehtjas, kollane, soredideta ja isiidideta, hõlmad 1–5 mm laiad, arvukad apoteetsiumid.

Värvusreaktsioonid: Tallus ja apoteetsiumid K+ kirsipunaseks.

Sisaldab parietiini.

Levik ja ökoloogia: Multiregionaalne liik. Kasvab puidul, puukoorel, kivil jne. Nitrofiilne liik, väga taluv õhu saastumise suhtes. Eestis väga sage kogu alal, ka linnades.

5 Tallust teist värvi

6

6 Soredid ja isiidid puuduvad, sageli esinevad apoteetsiumid

Harilik härmasamblik [*Physconia distorta* (With.) J.R.Laundon]

Iseloomulikud tunnused: Tallus lehtjas, suur, laiahõlmaline, pruunikas, valkja härmakihiga (vähemalt hõlmaseservades), soredideta ja isiidideta, apoteetsiumid esinevad tihti.

Värvusreaktsioonid: Kõik reaktsioonid negatiivsed.

Levik ja ökoloogia: Laia areaaliga nemoraalne liik, kasvab peamiselt lehtpuude tüvedel metsas ja parkides. Võrdlemisi taluv õhu saastumise suhtes. Eestis väga sage, ka linnades.

6 Soredide või isiididega, apoteetsiumid esinevad harva

7

7 Hõlmad vähemalt hõlmatisippudes iseloomulikult puhetunud. Alakülg ritsiinideta

Harilik hallsamblik [*Hypogymnia physodes* (L.) Nyl.]

Iseloomulikud tunnused: Lehtjas hall tallus, hõlmad ümardunud, huulsoraalidega, südamikukiht P+ oranžiks.
 Värvusreaktsioonid: Koorkiht K+ kollaseks → oranžiks; südamikukiht K-, P+ oranžiks.
 Sisaldab atranoriini, füsood- ja füsodaalhapet.
 Levik ja ökoloogia: Multiregionaalne epifüüt ja epiksüül, kasvab paljude puuliikide (eriti okaspuude) okstel ja tüvel, töödeldud puidul, harvem sammaldunud kivil ning kaljudel ja veelgi harvem maapinnal. Öhu saastumise suhtes vähese tundlikkusega. Eesti kõige harilikum lehtsamblük, eriti tüüpiline ning ohter mändidel ja kuuskedel, sage ka kaskedel jt.

7 Hõlmad õhukesed, mitte puhetunud

8

8 Soreedideta, tavaliselt esinevad isiidid

Nui-pruunsamblik [*Melanohalea exasperatula* (Nyl.) O. Blanco, A. Crespo, Divakar, Essl., D. Hawksw. & Lumbsch]

Iseloomulikud tunnused: Pruun lehtjas tallus, nuiakujulised isiidid.
 Värvusreaktsioonid: Kõik reaktsioonid negatiivsed.
 Levik ja ökoloogia: Nemoraalne liik, kasvab lehtpuude koorel, harvem puidul. Öhu saastumise suhtes võrdlemisi taluv. Esineb ka väiksemate teede äärsel puudel ja parkides. Eestis väga sage.

8 Soreedidega (mõnikord on soraalid isiidistunud)

9

9 Soraalid pindmised

Hägu-tõmmusamblik [*Phaeophyscia orbicularis* (Neck.) Moberg]

Iseloomulikud tunnused: Tallus lehtjas, hallikas-pruunikas ("tõmmu"), pindmiste soraalidega, sageli ohtrate apoteetsiumidega, südamikukiht valge või kollakas.
 Värvusreaktsioonid: K-, P-, kollase südamikukihiga eksemplaridel K+ tumepunaseks.
 Levik ja ökoloogia: Laia levikuga multiregionaalne liik. Kasvab väga mitmesugusel substraadil (puukoor, puit, tsement, betoon, lubjakivi jm.). Öhu saastumise suhtes üks taluvamaid liike. Eestis väga sage, levinud kõikjal, ka linnades.

9 Soraalid servmised või tipmised, kriipsjad või huuljad

Kollane härmasamblik [*Physconia enteroxantha* (Nyl.) Poelt]

Iseloomulikud tunnused: Tallus lehtjas, pruunikas, valkja härmakihiga (vähemalt hõlmaservades), hõlmad kollakate servasoraalidega, südamikukiht kollakas.
 Värvusreaktsioonid: Südamikukiht K+ kollaseks.
 Levik ja ökoloogia: Nemoraalne valguslembene epifüüt, kasvab peamiselt laialeheliste puude tüvedel, harva sammaldunud kivil. Eestis väga sage kogu alal, taluv öhu saastumise suhtes ja kasvab seetõttu ka linnades.

